

უ. შექსპირის სონეტების ფილოსოფიურობაზე დიდი ხანია კამათობენ. მიუხედავად უამრავი მცდელობისა, რომ შექსპირის სონეტებზე ესაუბრად როგორც ფუნდამენტურად დაუკავშირებელ და არათანამედროვე პოეზიაზე, რომელიც მხოლოდ და მხოლოდ პიროვნულ საიდუმლოებებს და გაურკვევლობებს ლამაზად რითმავდა, დღეს არსებობს უამრავი მოსაზრება იმის თაობაზე, რომ შექსპირის სონეტები ნამდვილად განსაკუთრებულად ფილოსოფიურია და მათში თანამედროვეულად, აუჩქარებლად და დიდი ორგანიზებულობითაა წარმოდგენილი პოეტის ზოგადსაკაცობრიო მსოფლმხედველობა გრძნობებზე, იდეალებზე, გაურკვევლობაზე, დროის წარმავლობაზე, სიყვარულზე, სიკეთეზე, სილამაზეზე, უკვდავებაზე და აქედან გამომდინარე შეგვიძლია დავასკვნათ, რომ შექსპირი ნამდვილად იყო ფილოსოფოსი პოეტი და ღრმად ფილოსოფიური პიროვნება. შექსპირის სონეტები გვიჩვენებს, რომ მათ ავტორს აქვს ფილოსოფიური ხედვა დრომ საკუთარი ლოგიკური მოსაზრებების გადმოსაცემად მან აირჩია სონეტური ფორმა, რითაც უფრო შთაბეჭდილი გახდა იგი შინაარსობრივად და გამომსახველობითაც.

“I am that I am.” – „ეს ვარ, რაც ვარ“, – გვეუბნება შექსპირი ერთ-ერთ თავის სონეტში და ბუნებრივია გვებადება აზრი, რომ ყველა ის შეხედულება, გრძნობა, გაცნა და ზოგადად – მსოფლმხედველობა, რომელიც მის შემოქმედებაშია, თვით მის პიროვნებაშია თავმოყრილი. რა კუთხითაც არ უნდა შევხედოთ შექსპირს – ეპიკურ, ლირიკულ თუ დრამატულ პოეტს, დასკვნას მაინც ერთნაირს გამოვიტანთ – ის თავისთავადია და ყოველთვის ასერხებს წარმოსახვითი თუ კონკრეტული ურთიერთობების დამყარებას მის მიერ შექმნილ გმირებთან. ხშირად დაუსვამთ კითხვა: – როგორ მოიქცეოდა თავად შექსპირი ოტელო, იაგო, ჰამლეტი ან ჰენრი V რომ ყოფილიყო და პასუხიც ყოველთვის ერთგვაროვანია – ის, ალბათ, ისევე მოიქცეოდა, როგორც მისი გმირები, თუმცა ყოველთვის ასერხებდა იქაც კი თავისთავად – შექსპირად დარჩენილიყო. სონეტების განხილვისას შეუძლებელია ჩვენ იქ ოტელო, იაგო ან თუნდაც შექსპირი ვეძებოთ, მაგრამ ერთი რამ უდავოა – ესაა მისი, როგორც პიროვნების, პოეტისა და ფილოსოფოსის შემეცნების, ნააზრევისა და განსჯილი საკითხების ერთობლიობა.

ფილოსოფიურობა შეიძლება პოეზიაშიც ინახოს და მუსიკაშიც. ისევე რიტმულად იკითხება დანტე, პეტრარკა თუ შექსპირი, როგორი მელიოდურობითაც ისმინება ჰენდელისა და ბეთჰოვენის მუსიკალური ნაწარმოებები. მათ ერთი რამ აქვთ საერთო-გულწრფელი ემოცია, რითმებად გადმოღვრილი ჰანგები. ზოგადად, ფილოსოფიურობა სამ ეტაპს გაივლის: 1)

ნაწარმოების გულწრფელობა ან რელიგიურობა; 2) მითოლოგიურობა ანდა რელიგიურობა; 3) ხალხურობა, ანუ მისი ხალხის საკუთრებად გადაქცევა.

როდესაც მეცნიერებმა და ფილოსოფოსებმა ეჭვის ქვეშ დააყენეს პოეტისა და პოეზიის ფილოსოფიურობა, პეტრარკამ მათ ასეთი პასუხი გასცა: „პოეტის საქმეა არა სიყვალბითა და ცრუ შეთხზვით, არამედ მთელი სიმართლით, საინტერესო აღმოჩენების თავმოყრით, ბუნებრივად, მაგრამ ამავდროულად, მხატვრული ფერებით პირდამშვენებული ამბებით წარმოდგენა შეუქმნას თავისი დროის ადამიანებს რთულად საკვლევ-საფიქრალ საკითხებზე.“ აქედან გამომდინარე, შესაძლებელია ვიმსჯელოთ პოეტზეც და მისი პოზიის ფილოსოფიურობის ზომასა და წონაზე.

ასეთი მაღალი შეფასების გამო იტალიის უნივერსიტეტებში პოეტებს მეცნიერებად და აზრთა მეუფეებად თვლიდნენ და უსმენდნენ. ასეთები იყვნენ: დანტე, პეტრარკა, კასა და სხვა სონეტისტები, მაგრამ მე-16 საუკუნეში ლიტერატურული საზოგადოება იტალიაში დაიშალა – პატარა ასოციაციებად – აკადემიებად და ამ აკადემიებში ხდებოდა მოსმენები ახალი სონეტების და ძველად ნათქვამი შეხედულებების ახლებურად გააზრება. ამ პერიოდთან შეიძლება გამოვარჩიოთ ტორკატო ტასოს ლექციები. ტასო მიიჩნევდა, რომ ინტელექტუალური ადამიანი ორი ტიპის იყო. ერთი – ბუნებრივად ნიჭიერი, დაბადებით გენიოსი და მეორე – შემოქმედებითი, არტისტული კულტურის. მეორე ჯგუფს ის კიდევ ყოფდა იმიტატორებად და კრიტიკოს-მკვლევრებად. მთლიანობაში მწერალს, შემოქმედს ის სამ კატეგორიად განიხილავდა – ღმერთებად, იმიტატორებად და კომენტატორებად. სწორედ ამ პერიოდთან იტალიის აკადემიებში ისმენდნენ მხოლოდდამხოლოდ იმიტატორების და კომენტატორების ლექციებს. ამ ლოგიკიდან გამომდინარე, ნაწილი მკვლევრებისა ასკვნის, რომ ყოველივე შემდგომ გამოქვეყნებული შესაძლებელია იყოს იმიტირებული ან თუნდაც შეთხზული და ეს ტენდენცია ეხება შექსპირსაც, მის სონეტებსაც და მის ირგვლივ მოარულ უამრავ ვერსიასაც.

აკადემიის, იმიტატორების, ლექციებისა და კომენტატორების თემას აშუქებს შექსპირიც თავის დრამაში “Love’s Labour’s Lost”. ამ ნაწარმოებში მან მოქმედება განავრცო სასახლეში – ნავარეს სასახლეში (Court of Navare), რომელიც პატარა აკადემიად გადაიქცა. მისი წევრები თხზავდნენ, განიხილავდნენ და კომენტარს ურთავდნენ სონეტებს. ზუსტად ამგვარი რამ დაემართა შექსპირის სონეტებსაც. მათზე პირველად გაამახვილა ყურადღება მერემ (Mere) 1598 წ. და მათ უწოდა შექსპირის „დაშაქრული სონეტები საკუთარი მეგობრების წრეში“, რომელიც ძალიან წააგავდა შექსპირისეულ ნავარეს აკადემიაში მიმდინარე პროცესს. ამ თემაზე საუბრისას შეუძლებელია

არ შეგვეხოს იმ პიროვნების თემას, ვისაც მიეძღვნა ეს სონეტები. ეს გახლავთ Mr. W.H., რომელიც ნახსენებია თომას თორპის (Thomas Thorpe) მიერ გამოცემულ პირველ კრებულში 1609 წ. ეს მინაწერი, სავარაუდოა, რომ თვით გამოცემლის კომენტირება თუ იმიტირება ყოფილიყო. ეს ციტატა შემდეგნაირად იკითხება: „To the only begetter of these insuing sonnets Mr.W.H all happiness and that eternity promised by our ever-living poet, wisheth the well-wishing adventurer in setting forth – T.T” ქართულად ამ ტექსტის თარგმანა დაახლოებით ასე შეიძლება: „ერთადერთ შთაბეჭდილებას ქვემოთ გამოქვეყნებული სონეტებისათვის W.H. ყოველგვარ ბედნიერებას და უკვდავებას ჩვენი მარად ცოცხალი პოეტის დანაპირებს უსურვებს კეთილის მსურველი გამომცემელი T.T.

რადგანაც სონეტები ეძღვნება კაცსაც და ქალსაც, ამიტომ Mr. W.H. (ვინც უნდა იყოს ის) შეუძლებელია იყოს ერთადერთი შთაბეჭდილების წყარო და ამდენად, რჩება ალტერნატიული აზრი, რომ სიტყვა „begetter” ნიშნავს „შემგროვებელს“ (collector) ან უფრო მეტს, ვიდრე უბრალოდ შემგროვებელს და ასეთი იყო W.H. მოგვიანებით დაწერილი სონეტები კი, რომლებიც ნამდვილად არ ეძღვნება მას (W.H - მამაკაცს) აშკარად განიცდის მის გავლენას. სავარაუდოა, რომ W.H. იყო მაღალი წრის ახალგაზრდა მამაკაცი, რომელმაც იმოგზაურა იტალიაში, მოისმინა ლექციები სიყვარულის ფილოსოფიაზე იმდროინდელ აკადემიაში და უკან დაბრუნებულს, პეტრარკათი მოხიბლულ და პლატონიზმით აღსავსე ახალგაზრდას ჰქონდა გარკვეული საუბარი - დისკუსია შექსპირთან და სწორედ ეს გახდა სონეტების დაწერის თუ მიძღვნის წინაპირობა.

პირადად მე, ნამდვილად შეჭერდები ამ მოსაზრებაზე, რადგან შექსპირის მიერ შექმნილი უზადო, საუკუნეებ-გამოვლილ ფილოსოფიურ სონეტებს ნამდვილად არ სჭირდება ახალი ვერსიების მიმატება და იმიტირება.

შექსპირი ნამდვილი ფილოსოფოსია. თავის ნაწარმოებებში ის უამრავ საკითხზე მსჯელობს, ხოლო მისი სონეტები სიყვარულის ფილოსოფიის უტყუარი ნიმუშია. ყველა დიდი სონეტისტი ექცეოდა ერთი დიდი, მაგრამ კონკრეტული ფილოსოფიის - პლატონიზმის გავლენის ქვეშ. სოკრატე ამბობდა: „მე ვაცხადებ, რომ ერთი პატარა რამის გარდა არაფერი ვიცი და ეს სიყვარულია“-ო. სწორედ ამიტომაც მოიხსენიებს შექსპირი სოკრატეს გენიალურად (Socrates ingenio) ეპიტაფიაში.

პლატონური ფილოსოფიის მიხედვით, ეს „პატარა რაღაც“ იზრდება, ძლიერდება, სამყაროს ატრიალებს და ვისაც სიყვარული შეუძლია, მას ამქვეყნად ყველაფერი შეუძლია. პლატონური სკოლებისა და წიგნების გავლენა ყველას შეეხო: დანტეს, პეტრარკას და მე-16 საუკუნის იტალიური რენესანსის დროინდელ ლიტერატურასაც. ეს გავლენა იტალიიდან ევროპაში შემოვიდა. სარეი და სპენსერიც არ დარჩენილან გულგრილი ამ მიმართულების მიმართ, მაგრამ ვერავისთან ნახავთ ისეთ ძლიერ გავლენას, მრავალ-

გვარობასა და სიღრმეს პლატონური ფილოსოფიისას, როგორც ეს შექსპირის სონეტებში, პოეზიასა და პიესების დიდ ნაწილშია.

შექსპირის სონეტები გამოხატავს შექსპირის რენესანსულ მსოფლალქმასაც და მისი მთელი შემოქმედებისათვის ნიშანდობლივ მხატვრულ - სტილისტურ თავისებურებებსაც. მსოფლმხედველობა-რიც - ფილოსოფიურ პლანში ეს არის დროის ფართე, სიმბოლური გააზრება და მასთან დაკავშირებული წუთისოფლის სიმოკლისა და მარდისობის, სიმშვენიერის ფარდობითობისა და სამარადჟამო მნიშვნელობის, კერავობისა და სიყვარულის პერმანენტულ ურთიერთჭიდულის გააზრება. ეს მსოფლმხედველობრივი მომენტი არ არის მშრალი ფილოსოფიური აბსტრაქცია და მით უფრო, ინტელექტუალური დოგმატების რაიმე სისტემა. იგი თავადაც, სწორედ სიმბოლური განზოგადებისა და თავისებური ბალანსირების გამო, მხატვრულ - ესთეტიკურ ფენომენად წარმოგვიდგება.

შექსპირის სონეტები - მათი თანამიმდევრულობა და შინაარსი შეიძლება მივიჩნიოთ თვით შექსპირის აზრებისა და ფილოსოფიური ხედვის გადმოცემის კონკრეტულ სისტემად.

Maya Natroshvili
William Shakespeare's Sonnet Philosophy

SUMMARY

The possibility of a philosophy in Shakespeare's Sonnets has long been debated. The frequently expressed sense of mystery toward the whole set has led to the belief they are fundamentally incoherent or so personal as to defy interpretation. The purpose of this article is to demonstrate that Shakespeare did have a unique philosophy and that he deliberately organized his Sonnets to give it expression.

Despite many attempts over the years to discover a philosophy in the Sonnets the understanding of their meaning has progressed no further than the commonplace that they contain no inherent philosophy. Wordsworth, Hazlitt, and Eliot held that they contain no philosophy but others such as Coleridge, Croce, and Strachey regarded them as deeply philosophical.

Shakespeare had a systematic philosophy and he used the sonnet form to give it comprehensive and consistent expression. The Sonnets articulate the logical principles for expression at a mythic depth. The logical criteria presented in the Sonnets provide the philosophic basis for the mythic achievement of his plays and other poems.

Because of the consistency of the logic, Shakespeare's Sonnets represent the underlying conditions for every possibility in the world and so for the logical relation between the world and the human mind. William Shakespeare articulated this logic and philosophy in his Sonnets 400 years ago.